

Guia castells

Colla de Castellers d'Esplugues

GUIA CASTELLS

Dossier d'introducció als castells

segona edició, revisada i ampliada

Colla de Castellers d'Esplugues

Els Cargolins

abril 2010

Edita:

Colla de Castellers d'Esplugues

Els Cargolins

Josep Argemí 48-52,

08950 Esplugues de Llobregat

Amb el suport:

Ajuntament d'Esplugues

Referències:

–Dossier de castells de Ganàpies (castellers de la Universitat Autònoma de Barcelona)

–Viquipèdia (<http://ca.viquipedia.org>)

–BROTONS, Xavier; *Diccionari Casteller*

SUMARI

1. Introducció.....	7
2. Cargolins.....	8
3. Una colla castellera.....	10
4. Tronc i pom de dalt.....	11
5. La pinya.....	12
6. Alçada dels castells.....	14
7. Estructura dels castells.....	15
8. Intents i castells descarregats.....	17
9. Diada castellera.....	18
10. Història.....	19
11. Gralles i tabals.....	21
12. Seguretat.....	22

1 Introducció

EL DOSSIER

Al començament, a molts ens ha costat d'entendre'ns amb el deu de dos amb manilles i agulles, o el contrafort que juga a daus amb els baixos del segon. Aquest dossier vol mostrar les bases dels castells per tal que tot us sigui més fàcil ja d'entrada. No s'ha d'estudiar de memòria, però us pot ajudar a aprendre i a resoldre dubtes: és només una eina més de treball. A fer castells, però, només s'aprèn a assaig i amb la participació activa a la Colla. Per això cal assaig constant i, sobretot, força, equilibri, valor i seny.

Pit i amunt, castellers!

L'ESPERIT DEL CASTELLER

Entrar a la Colla és formar part d'una gran família on tothom és imprescindible, ocupi el lloc que ocupi i faci el paper que faci. Hi ha mil raons per entrar-hi, però un cop dins esdeveniu membres d'un col·lectiu divers que lluita per atènyer castells cada cop més elevats. En una colla el més important és el compromís de cadascú amb tots els altres: l'esforç individual per l'objectiu solidari del conjunt. Lluitant plegats, fent pinya, cadascú amb la seva aportació, la colla es consolida i creix i pot plantejar fites cada cop més agosarades. Això només és possible si tothom s'adona de la seva importància cabdal, si us creieu que no és que sigueu de la colla, sinó que sou la Colla. La colla serà el que nosaltres voldrem que sigui. Ser casteller és, com ja hem dit, formar part d'una gran família.

Es fan castells des de fa més de dos segles. Ser casteller no és només formar part d'una gran família, sinó també mantenir viva una arrelada tradició catalana. Els castells han esdevingut un símbol de Catalunya per tot el que representen: treball en equip per arribar més alt, feina dura i constant, equilibri entre seny i rauxa, i també amistat, solidaritat i valor i força.

Per acabar, en posar-te la nostra camisa pensa que portes el nom d'Esplugues i del Baix Llobregat al pit. La Colla és una mena d'ambaixadora del nostre poble i la nostra comarca allà on va, i això també és motiu d'orgull i satisfacció.

En fi, per a cadascú els castells signifiquen una cosa diferent: alguns hi estan més identificats, i d'altres deixen la Colla. En tot cas, esperem que tu trobis el teu lloc i t'hi sentis bé en aquesta gran família.

2 Els Cargolins

Els Cargolins som la Colla de Castellers d'Esplugues, fundada el 1994 a iniciativa de David Carreras, Quique Hernández, Josep Galtés i Jordi Maluenda. En l'actualitat aixequem habitualment castells de set i arrosseguem més de cent persones amunt i avall. La nostra camisa és blau elèctric, color predominant a l'escut d'Esplugues, i de moment el nostre màxim castell és el 2de7.

CARGOLINS?

El nom de Cargolins prové de les antigues disputes veïnals entre els habitants de Sant Just Desvern i els d'Esplugues, que es remunten a molts anys enrere. Esplugues era un petit poble rural amb camps i horts, i els veïns de Sant Just anomenaven «cargolins» als espluguins perquè deien que a Esplugues només s'hi podia venir per caçar cargols. D'altra banda, els habitants d'Esplugues anomenaven «riffenyos» els santjustencs perquè suposadament tenien un color de pell semblant als dels que viuen a la Vall del Riff, o bé perquè, com que ja fa anys que tenen l'anomenada de ser els milionaris de la comarca, podien pagar-se l'exempció d'anar a quintes a les guerres del Marroc.

BREU HISTÒRIA

La Colla es va gestar el 1993, i el 94 ja es presentava al poble en un acte públic. El color blau es va triar com a més representatiu de la vila d'Esplugues, i l'escut mitjançant un concurs. La primera actuació oficial de la Colla va ser durant la Festa Major de 1994 i s'hi van aconseguir diversos pilars de 4, un 4de5 i un 3de6.

El 1995 ja es van completar el 4de7 i el 3de7. Durant el 96 vam assolir el pilar de 5 i vam superar el nivell de l'any anterior. Vam ubicar el local social a l'antic col·legi Conxita Udina. El mateix any apadrinàvem els Castellers de Sant Feliu.

L'any 1997 la colla va veure néixer la seva revista definitiva: *Peus Negres*, que ocupava el lloc vacant per la desaparició de *La Ilauna*. Pel que fa als castells, en aquella temporada vam consolidar el nivell assolit, sense fer cap construcció nova.

Durant els anys 1998 i 2000 es va mantenir el mateix nivell, es va reforçar la presència de la Colla en les activitats culturals del poble i es va aconseguir el local social actual, La Closca, amb gimnàs, sala polivalent, bar, oficina i un pati que permet assajar a l'aire lliure. D'altra banda, vam rebre el Premi Pont a l'entitat més dinàmica. Els actes del pilar a l'Església i l'ofrena floral que havíem començat a fer anys enrere per Santa Magdalena van prendre una dimensió molt més àmplia a tot Esplugues.

L'any 2000, de la mà d'en Pep Ribes, vam anar a Torre Pacheco, Múrcia, on vam gaudir de la magnífica hospitalitat d'aquelles contrades, que encara recordem amb joia.

El 2001 vam estrenar el web i vam organitzar el 1r Concurs de grallers i timbalers Vila d'Esplugues, d'escassa continuïtat. El 2002 va ser l'any del 4de7a: era el primer que portàvem a plaça i el vam descarregar sense problemes durant la Diada del Baix. També recordem, amb molt d'enyor, la nostra visita a Legazpi (Guipuzkoa) i el tracte exquisit que hi vam rebre, convidats pel grup Korosti Dantza Taldea.

El 2003 va ser un any de transició. Es va mantenir estable el nivell de construccions, sense repetir el 4de7a. El 2004, pel desè aniversari, vam organitzar una exposició fotogràfica, un gran sopar de gala i vam editar un llibre i un DVD que recullen, molt gràficament, els deu anys de castells i vida social d'una colla ben activa.

L'any 2005 va començar un nou enlairament. Vam descarregar cinc 4de7 per primer cop en una temporada, més dos 3de7, i van reparar els *Peus Negres*. El 2006, la darrera temporada de la Sílvia com a cap de colla, es va saldar amb deu construccions de set pisos. A l'estiu vam actuar a la festa major de Villanueva de la Jara, a Conca.

L'any 2007, amb en Jaume Verge com a cap de colla, va continuar la progressió anterior, amb setze castells de 7 i provant, per segona vegada, el 4de7a, que aquest cop es va quedar a mitges. La consolidació dels castells bàsics de 7 va permetre, el 2008, superar-los i descarregar 5 castells de set i mig, el major salt qualitatiu de la nostra història: trenta castells de 7, entre els quals tres 5de7 i dos 4de7a més cinc Pde5 i el primer Vano de 5.

El 2009, la nova Tècnica, encapçalada per l'Adalbert Palau, ha continuat aquesta embranzida i ha ampliat el repertori de set i mig amb el 3de7a i sobretot el primer 2de7, només carregat, tanmateix, però que representa el nostre cim fins ara: un pas endavant molt important. A més, cal afegir-hi els dos primers Pde5 per sota i, en general, els nostres millors números. El futur pot ser encara més brillant, però cal la lluita de tothom.

CAPS DE COLLA

David Carreras (1994-1997)

Joan Alcañiz (1998)

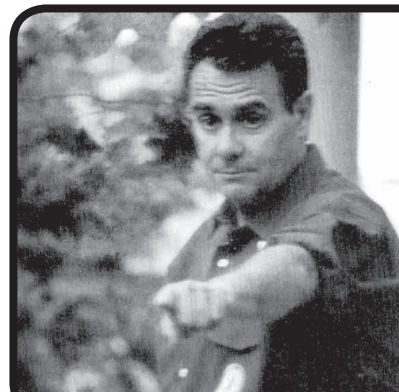
Joan Castany i Sergi Puig (1999-2000)

David Carreras (2001)

Jaume Verge (2002-2004 i 2007-2008)

Sílvia Lozano (2005-2006)

Adalbert Palau (2009-...)

3 Una colla castellera

Cada colla és diferent, tot i que totes s'assemblen en el més bàsic. Les colles són un grup de persones que es dediquen a alçar castells, dirigits per un equip tècnic responsable dels assaigs i dels castells pròpiament dits (encapçalat per un cap de colla, que també coordina els equips de canalla, pinya i tronc), i per una junta directiva, encarregada de les tasques més aviat institucionals i administratives.

Les colles pertanyen a un poble, tot i que a un municipi n'hi pot haver més d'una colla. Solen tenir un local, de propietat o llogat o bé cedit per l'Ajuntament, on assagen i desenvolupen les seves variades activitats.

INDUMENTÀRIA

Les colles van uniformades amb camisa, pantalons i faixa; el color de la camisa les identifica a plaça i sol ser triat per algun motiu relacionat amb el seu poble: per exemple, el blau és el color predominant a l'escut d'Esplugues. En tot cas, això depèn molt de cada cas particular. La camisa sol ser de cotó, és resistent i hi sol dur brodat l'escut de la colla.

Els pantalons, que solen ser llargs (o que passin dels genolls), són blancs per totes les colles. La faixa, que acostuma a ser negra, protegeix l'esquena del casteller. A més a més, els mocadors, que poden portar-hi també l'escut de la colla i que solen ser vermells amb puntets blancs, serveixen per lligar millor la faixa, protegir els cabells, els canells, etc.

ASSAIGS

Per poder tirar castells a plaça cada diumenge, cal assajar els castells. És indispensable, per tant, l'assistència regular de tots els castellers, perquè tothom és imprescindible, independentment del lloc que ocupi. Normalment, s'assaja dos cops per setmana durant dues o tres hores cada sessió. S'hi fan proves de tota mena per preparar en les millors condicions canalla, tronc i pinya per als castells que es veuran a plaça.

4 Parts del castell: Tronc i pom de dalt

Els castells consten essencialment de tres parts: pinya, tronc i pom de dalt. En aquest apartat en veurem els dos darrers.

POM DE DALT

Els tres pisos més elevats del castell són coneguts com a pom de dalt, són formats per la canalla més menudeta i no tenen la mateixa estructura que la resta del tronc. D'una banda hi ha els dosos, dos nens que s'agafen mirant-se cara a cara; damunt s'hi col·loca l'aixecador o acotxador, ajupit i eixarrancat, i, al capdamunt de tot, l'enxaneta, que «s'asseu» sobre l'acotxador i saluda amb el braç aixecat, gest que es coneix amb el nom de «fer l'aleta» i que significa que un castell està carregat.

TRONC DEL CASTELL

La resta de pisos s'anomenen segons la seva alçada i conformen el tronc del castell. Així, els baixos són els castellers que toquen de peus a terra i que no es veuen, ja que són tapats per la pinya. Els primers castellers que veiem sobre la pinya són els segons, que acostumen a ser homes bastant corpulents; els següents són els terços, i després vindrien els quarts, els quintes i els sisens. Si compteu tots els pisos que hem anomenat des dels baixos fins a l'enxaneta, us sortirien nou pisos: baixos, segons, terços, quarts, quintes, sisens, dosos, aixecador i enxaneta. Així succeiria en un castell de la categoria de nou pisos; en un de vuit pisos, però, desapareixen els sisens, i en un de set, per tant, els castellers de tronc només arriben fins a quarts.

5 Parts del castell: La pinya

La pinya és la part més complexa i nombrosa del castell i la més important perquè serveix de base i suport a tota la resta. Cada casteller ocupa una posició determinada i té una funció específica.

EQUIP DEL BAIX

Els baixos, que són els castellers que toquen de peus a terra, són tants com indica el primer número del nom del castell (un, dos, tres, quatre, cinc o nou). Són gent no gaire alta, per tal que la resta de les mans pugui arribar més fàcilment als segons, però forta per poder suportar el tronc i el pom de dalt.

Per a sostenir aquesta càrrega, però, els baixos necessiten un equip que els ajudi. En primer lloc hi tenen els contraforts, que són si fa no fa de l'alçada dels baixos, es col·loquen darrere seu i el subjecten amb el pit evitant que se'n vagi enrere.

Davant del baix hi ha l'agulla, de complexió alta i prima i que té dues funcions: evitar que el baix se'n vagi endavant i subjectar el segon pels genolls perquè no perdi la posició; a més, comunica qualsevol problema que tingui el baix o el segon a la resta de la pinya. Tant d'agulles com de contraforts n'hi ha un per cada baix.

Després hi ha les crosses, dues per baix, que no són gaire altes i que col·loquen la seva espatlla sota l'aixella de cada baix. La seva funció principal és falcar el baix per ajudar-lo a no abaixar les espatlles ni enfonsar-se.

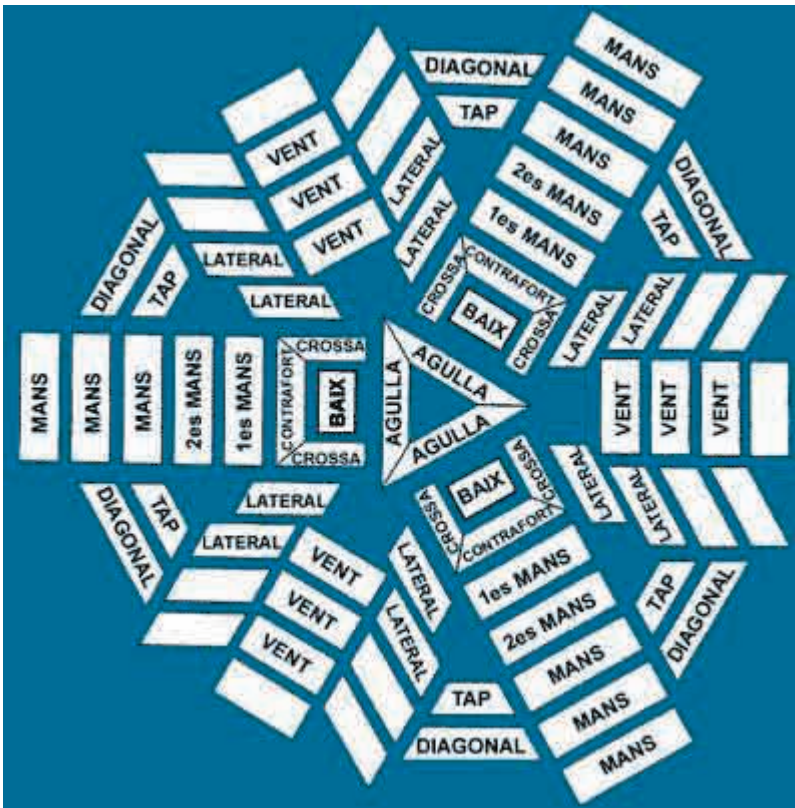

EQUIP DE MANS

La resta de les mans de la pinya té la funció d'aguantar i subjectar els segons. Començarem per les mans pròpiament dites. El primeres mans és un home alt i corpulent (d'aquells que quan els veus dius «oh!») que amb les mans aguanta el cul del segon. Darrere del primeres mans hi ha el segones mans, el terceres, el quartes... i així succeïssivament. Són els homes que es veuen en línia recta amb cadascuna de les columnes (rengles) del castell.

Els vents, que també són homes alts, es col·loquen entre rengle i rengle i aguanten amb cada mà un segon diferent pel costat de la cuixa per evitar que els rengles perdin la distància entre elles. Els laterals, amb aquesta mateixa funció, subjecten les comes dels segons amb les dues mans; és a dir, cada segon té dos laterals subjectant-lo.

Entre els laterals i els vents s'hi col·loquen les diagonals, que tapen el forat deixat entre aquests dos homes. Les falques o taps es posen en els espais buits que hi queden, i acaben de tapar forats. Tant els primeres laterals com els primers vents i els primers diagonals tenen, com el primeres mans, segons laterals, segons vents, segons diagonals... que, a mesura que s'allunyen dels segons, van sent més baixos. Així queda que la pinya és més alta com més a prop està del tronc.

6 Nomenclatura: alçada

Els castells poden anar des dels sis pisos fins al màxim del 3de10fm. Les construccions de menys de sis no són considerades castells (llevat del pilar de quatre). Per anomenar un castell primer es diu l'estructura (gent a cada pis de tronc) i després el nombre de pisos. Per exemple, en un tres de set hi ha tres castellers a cada pis del tronc, i set pisos incloent-hi el pom de dalt.

Els castells d'estructura 2 s'anomenen també torres. Els d'estructura 1, pilars.

Segons l'alçada, els castells porten folre o també manilles. Segons la pinya:

Castells Nets

En determinades ocasions, en castells de poca alçada, el tronc pot quedar net de pinya (que l'envolta sense tocar amb les mans aixecades).

Castells amb Pinya

Són la majoria: els de sis, set i vuit pisos (llevat del 2de8f i del Pde7f i Pde8fm). Quan un castell que sol portar folre (castells de 9 pisos, el 2de8f) només té pinya, també sol anomenar-se «castell net»: el dos de vuit net, o el tres de nou net, per exemple, no tenen folre però sí pinya.

Castells amb Folre

El folre és una pinya més petita que es basteix trepitjant la pinya habitual, que aleshores s'anomena «soca». A la soca, la majoria dels castellers tenen les mans abaixades (llevat dels primers cordons de pinya). El folre es posa a partir del 2de8 i del Pde7.

Castells amb Folre i Manilles

Bàsicament, només tenen manilles el Pde8fm, el 2degfm i el 3de10fm. Les manilles són una pinya encara més petita muntada al damunt del folre.

7 Nomenclatura: estructura

L'estructura fa referència al nombre de castellers de tronc a cada pis.

ESTRUCTURA SIMPLE

Els castells d'estructura simple són els pilars, les torres, els tresos i els quates.

Pilars

Consten d'una sola persona a cada pis. Per la seva dificultat es consideren castells de dos pisos més del que són: el pilar de cinc és propi del repertori d'una colla de set (que descarrega castells de set habitualment), i el pilar de set de les de nou (tot i que hi ha moltes excepcions i no sempre ha estat així).

Hi ha diversos tipus de pilars. Els «pilars caminats» solen ser de quatre (de vegades de cinc pisos), i avancen per la plaça amb tota la pinya alhora. Els «pilars d'entrada» obren l'actuació i solen ser de quatre. Els «de comiat» clouen l'actuació i les colles miren de tirar-los tan alts com puguin, com a darrera ronda de castells. Els pilars «aixecats per sota» són alçats per la pinya començant pels pisos de dalt, fins que s'hi acaba col·locant segon i baix. Un «vano» és una estructura múltiple de pilars en què el del mig és un pis més alt que el dels costats (en un vano de 5, el pilar del mig és de 5 pisos i els dos dels costats, de 4). De vegades, sobretot en festes majors, per comptes de descarregar els pilars normalment es fa enfilant-se per una faixa fins al balcó de l'Ajuntament: se'n diuen «pilars al balcó». Finalment, els «pilars de dol» s'eleven en silenci, sense gralla, en record d'algun difunt.

Dos o Torre

Consta de dos pilars encarats (dues persones a cada pis). Porten folre a partir dels vuit pisos.

Tres i Quatre

Tenen, respectivament, tres i quatre castellers a cada pis de tronc. En un tres, la *rengla* és el pilar per on puja i es col·loca el «dos tancat»; la *plena* és el rengle de la seva dreta, per on puja el dos obert (que es col·loca amb un peu a la plena i un altre a la buida); la *buida* és per on només puja l'acotxadador. Els tresos poden ser aixecats per sota.

Tant tres com quatre solen portar folre a partir dels nous pisos.

ESTRUCTURA COMPOSTA

Els castells d'estructura composta integren dins seu dos o més castells d'estructura simple. Els més habituals són:

Quatre i tres amb l'agulla

El quatre amb l'agulla (altrament dit «amb el pilar al mig»), és un quatre normal agafat una mica més obert, amb més distància entre rengles, per tal d'encabir-hi al centre un pilar, que sempre és dos pisos inferior al quatre: per exemple, en un 4de7a, el pilar del mig és de cinc pisos. No es considera carregat fins que el pilar no queda totalment visible pel públic (fins que no es descarrega el quatre). Van folrats a partir dels nou pisos.

D'uns anys ençà s'ha popularitzat el «tres amb l'agulla», anèleg al quatre. Presenta més dificultat perquè costa més de «lligar» l'agulla, és a dir, d'agafar-la, a causa de la poca pinya que hi cap entre els baixos.

Cinc

En un cinc hi ha persones a cada pis de tronc: és format per una torre enganxada a la rengla d'un tres. A més, sol tenir dos aixecadors però només una enxaneta, que fa dues aletes (primer al tres, tot seguit a la torre). El 5de8 es coneix com «la catedral».

Nou

És un castell que darrerament s'havia posat una mica de moda. Consisteix en un tres amb una torre enganxada a cada rengle. Tenen tres aixecadors i ara, normalment, tres enxanetes, tot i que també es pot fer amb una de sola.

8 Intents i castells descarregats

A plaça, quan comencen a sonar les gralles el castell se sol considerar ja un intent. Les gralles, en un castell de sis i set, comencen a tocar quan pugen els terços; en un de vuit, amb els quarts, i en un de nou amb quints. Si el castell és una torre, acostumen a començar a tocar un pis més amunt; això és així perquè les torres són més difícils i es consideren un pis més del que el seu nom indica. En els pilars comencen sempre dos pisos més amunt que en un castell normal. Es pot desmuntar el peu del castell fins a dos cops abans de sonar gralles sense ser considerat intent vàlid de castell; ara bé, a la tercera ha d'anar amunt o es perd ronda.

Si el castell es desmunta abans de fer l'aleta, és un intent desmuntat. Si l'inxaneta fa l'aleta però el castell cau abans de completar-lo, hom diu que només s'ha carregat. Quan tots els castellers són ja a terra, el castell s'ha descarregat. Quan el castell cau, sigui el moment que sigui, les gralles emmuixen. En molts llocs es considera que si després de fer l'aleta només es despengen (cauen) dos membres de la canalla el castell es pot donar per descarregat, tot i que altres colles ho donen només per carregat.

9 Diada castellera

S'anomena diada castellera una actuació d'una o més colles castelleres davant la presència de públic espectador. Una diada sol convocar-se en una plaça o carrer important o emblemàtic del poble on s'organitza l'actuació: davant l'ajuntament, per exemple. Aquesta plaça o carrer rep el sobrenom de plaça castellera, que sol ser qualificada segons la màxima construcció assolida en una temporada: hi ha places de deu (han vist castells de 10 pisos), de nou, de vuit (com ara la nostra), de set...

FUNCIONAMENT DE LA DIADA

Una diada consta generalment de tres rondes de castells més una quarta de pilar. Normalment, si un castell queda en intent (desmuntat o caigut), es pot fer ús de la ronda de repetició. Hi sol participar la colla local del municipi, si n'hi ha, i diverses colles foranes convidades (en solen ser dues, però depèn molt). L'ordre d'actuació de les colles pot fer-se per sorteig o pot decidir-ho la colla amfitriona. És habitual que l'entrada a plaça també es faci amb un pilar caminat fins a la zona d'actuació. Les diades solen ser el diumenge (o festiu) al migdia o el dissabte a la tarda.

TEMPORADA CASTELLERA

La temporada castellera sol engegar pels volts d'abril; la premsa considera que la primera «jornada» és la del diumenge més proper a Sant Jordi, tot i que s'hagin fet actuacions ja abans o que encara molts no hagin començat. Les colles de zona tradicional, fins fa poc, arrencaven per Sant Joan i acabaven a l'octubre, si fa no fa per Vilardona. El gruix d'actuacions era durant les festes majors d'estiu.

Aquestes són algunes de les diades més importants del calendari:

27 de juliol: Les Santes de Mataró

15 d'agost: Mare de Déu d'agost, a La Bisbal del Penedès

Quart diumenge d'agost: Diada de l'Arboç

30 d'agost: Sant Fèlix a Vilafranca

Tercer diumenge de setembre: Diada dels Castellans d'Esplugues

23 de setembre: Santa Tecla, a Tarragona

Primer diumenge d'octubre dels anys parells: Concurs de Castells de Tarragona

22 d'octubre: Santa Úrsula, a Valls

1 de novembre: Diada de Tots Sants, a Vilafranca

Tercer diumenge de novembre: Diada de Minyons

10 Història casteller

ORIGEN DELS CASTELLS

Segons els historiadors, sembla que els castells provenen de les construccions humanes que s'aixecaven en finalitzar una mena de danses religioses anomenades «balls de valencians» semblants a les moixigangues que encara es veuen al País Valencià. La rivalitat entre colles, i l'espectacularitat de l'esmentada construcció final, va afavorir que se segreguessin de la resta del ball i adquirissin cada cop més importància i complexitat. Se suposa que a finals del segle XVIII ja es feien castells semblants als d'avui dia. El primer document que n'acredita l'existència data del 1805 i fa referència a les dues colles de Valls, la dels Pagesos i la dels Menestrals, una mena de precedent de la Vella i la Joves de Valls, vila considerada bressol dels castells.

Progressivament, les construccions van rebre el nom de castells. Fora de Valls, però, els castellers eren coneguts com a «Xiquets de Valls», i així va durar fins principis del segle XX.

PRIMERA ÈPOCA D'OR

A principis del segle XIX, les colles vallenques van progressar ràpidament i el 1819 ja trobem documentat el 2de8. El 1851 tenim notícia del primer 3de9f, descarregat a Tarragona, el primer castell de nou de la història. Fins l'any 1889 dura la primera època d'or, en què es veuen construccions inexpugnables fins cent anys més tard.

En aquells anys, els vallencs actuaven només al Camp de Tarragona i el Penedès i es crear molta afició. Quan anaven a actuar en aquests pobles o ciutats rebien el suport de molts castellers locals, embrió de les respectives colles locals.

DECADÈNCIA I REVIFALLA

Els canvis socioeconòmics d'aquella època, unit amb els estralls de la fil·loxera, van afectar la zona tradicional dels castells i en van accelerar l'aturada i la davallada. A la segona dècada dels anys 20 el fet casteller va tocar fons i van restant només les dues

colles de Valls, que feien mans i mànigues per aixecar castells de 6. La Plaça de la Vila de Vilafranca, que és l'única que les continua contractant, esdevé cabdal pel manteniment de la tradició castellerà.

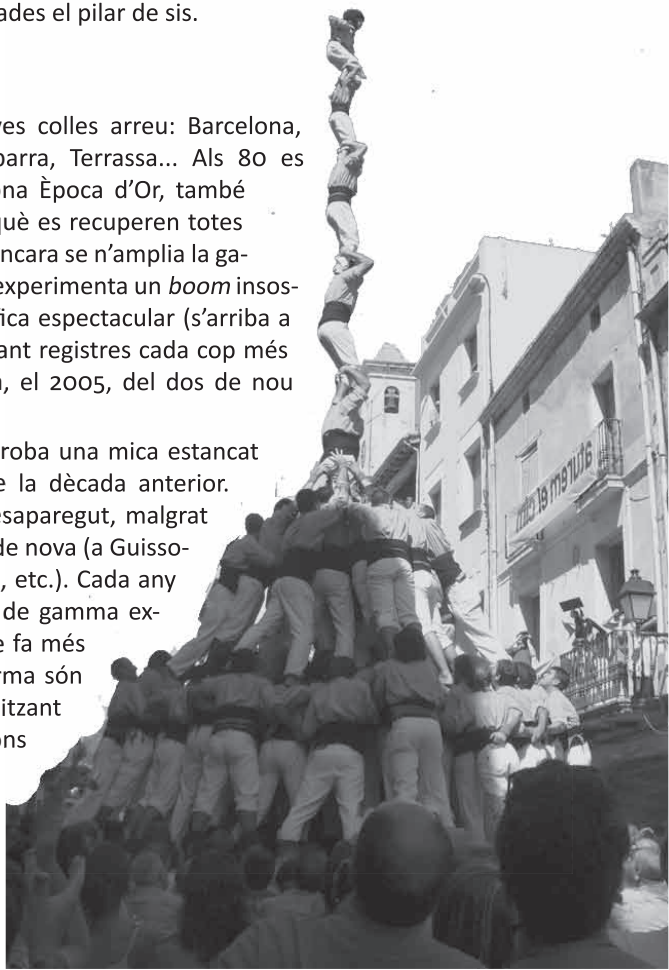
La revifalla del fet casteller cal buscar-la en el renaixement cultural a Catalunya dels anys 20 i 30. Així, l'any 1926 es creen les colles de Tarragona i els Nens del Vendrell, l'activitat de les quals va ser clau per a la recuperació del fet casteller en esperonar les colles de Valls. Entre els anys 30 i els 50, les colles de Valls i els Nens del Vendrell van recuperar el 3de8 i el 4de8. El 1948 naixien els Castellers de Vilafranca, i el 1958 es va crear la colla dels Minyons de l'Arboç.

L'any 1967 la Colla Vella dels Xiquets de Valls va carregar el pilar de sis i el cinc de vuit i va fer el primer intent del segle d'un castell amb folre, el 2de8f. El 1969 els Nens del Vendrell van descarregar, per primer cop en la centúria, el pilar de set amb folre, castell que carregarien dos cops més però que no podrien tornar a completar. El 1970, la Colla Vella també va aconseguir carregar aquest pilar durant el Concurs de Tarragona, que va guanyar la colla vendrellenca en descarregar la torre de vuit amb folre. Aquests anys es caracteritzen pel domini vendrellenc en els pilars: els Nens arribarien a descarregar vuit vegades el pilar de sis.

SEGONA ÈPOCA D'OR

Durant els 70 apareixen noves colles arreu: Barcelona, Tarragona, Vilanova, Torredembarra, Terrassa... Als 80 es considera que comença la Segona Època d'Or, també anomenada Època de Platí, perquè es recuperen totes les construccions del segle XIX i encara se n'amplia la gamma. Els anys 90 el fet casteller experimenta un *boom* insospitat, amb una expansió geogràfica espectacular (s'arriba a més de 50 colles) i es van superant registres cada cop més estratosfèrics fins la darrera fita, el 2005, del dos de nou amb folre sense manilles.

Actualment el panorama es troba una mica estancat després del gran creixement de la dècada anterior. Algunes colles del *boom* han desaparegut, malgrat que encara ara se'n crea alguna de nova (a Guissona el 2007, Súria i Salou el 2009, etc.). Cada any tres o quatre colles fan castells de gamma extra (més enllà del 3de9f). Des de fa més de deu anys, la colla més en forma són els Castellers de Vilafranca, rivalitzant amb les dues de Valls i els Minyons de Terrassa.

11 Gralles i timbals

MÚSICA

Les gralles i els timbals són l'element musical que acompanyen el castell. Són essencials a l'hora de construir-los perquè marquen els temps del castell i permeten als membres de la pinya i del tronc saber en quin estat es troba la construcció. La peça musical que acompanya el bastiment del castell és coneguda com a *Toc de castells*, que és lleugerament diferent segons la zona geogràfica.

Si abans de la diada hi ha un cercavila, els músics van interpretant cançonetes per dur la gent a plaça. Si s'entra amb un pilar caminat, es toca el toc de castells fins l'aleta, i aleshores se segueix amb el toc d'entrada a plaça fins aturar-se al lloc on s'actuarà, i s'acaba de tocar el toc de castells. En algunes colles se substitueix aquest «Toc d'entrada a la plaça» per un toc del «Pilar caminat».

El *Toc de castells* consta de cinc parts: l'inici, en què s'avisava que el castell comença; la pujada, una melodia de dues parts que es va repetint fins que l'enxaneta arriba a dalt del castell; és llavors quan es toca l'aleta, per indicar que el castell ha estat carregat seguit de la baixada, que és quan s'està descarregant el castell; finalment es fa la sortida, que indica que el castell ha finalitzat amb èxit. Hi ha dos tipus de sortida diferents: la curta i la llarga. La curta es toca quan el castell és inferior a una torre de 7. La llarga té lloc quan el castell és una torre de 7 o superior a aquesta. No obstant això, en moltes colles, la sortida llarga només es toca a partir de castells de 8 pisos.

Finalment, per culminar l'actuació, els grallers de totes les colles que han actuat es poden reunir per tocar el «toc de vermut», quan l'actuació ha finalitzat, i altres cançons ludicofestives per animar l'ambient.

12 Seguretat

Segons tots els estudis, fer castells no té més risc de lesions que jugar a futbol o bàsquet, i és més segur que anar en moto o esquiar. Tanmateix, la pràctica castellera pot ser fins i tot més perillosa si no es prenen unes mesures elementals de seguretat.

RECOMANACIONS DE SEGURETAT

—Treure's rellotges, penjolls, arracades, joies i ulleres. Aquests elements poden enganxar-se a la roba o esgarrapar i contusionar el propi casteller o els companys.

—Fer exercicis d'escalfament abans de cada actuació i assaig per evitar lesions musculars.

—Abaixar el cap quan s'està a la pinya i no mirar amunt, perquè si el castell cau pot causar lesions cervicals. En una llenya, la pinya s'ha de mantenir compacta per frenar la caiguda.

—Sempre hi ha d'haver un mínim d'una ambulància a les actuacions.

—El casc per al pom de dalt. El casc és un element de seguretat que només protegeix acotxadador, enxaneta i dosos perquè són alhora els membres de la colla més febles i més exposats a les lesions cranials greus. La Coordinadora de Colles Castelleres (CCCC) l'ha estat implantant els darrers anys i ja som en la fase final de l'estudi, que en general ha estat satisfactori.

—Sobretot, prendre's seriosament cada castell a plaça i voltar a cada assaig la prova. Els castells més segurs són aquells que s'han assajat millor i que es porten amb prou garanties per descarregar-los.

En cas de lesió, la CCCC té contractada una assegurança que cobreix totes les colles i que cobreix l'assistència sanitària i les despeses de baixa laboral.

Amb el suport de:

CASTELLS, patrimoni de la humanitat

